

Dina Štěrbová, horolezkyně

Až na vrchol, navzdory všemu a všem

Jako žena, navíc „buržoazního původu“, měla Dina Štěrbová v době komunistického režimu pramalou šanci dostat se do státní velehorské expedice. S kamarádkou si tehdy vydupaly svoji vlastní výpravu – a jako první ženy na světě stanuly na osmitisícovce Čo Oju. Se stejnou vervou dnes jednaosmdesátiletá horolezecká legenda organizuje chod české nemocnice a řídí další humanitární projekty v odlehlém údolí západního Himálaje.

text Iva Vokurková / foto Adolf Horsinka

Je dlouho po půlnoci, obyvatelé panelákového domu v Olomouci spí, jen za jedním oknem se stále svítí. T-t-t-t-t, drnčí neúnavně noc co noc šicí stroj značky Veritas. Dina Štěrbová, matematicka působící na tamní univerzitě, šije spacáky na chystanou expedici na Čo Oju, šestou nejvyšší horu světa, tyčící se přes osm tisíc metrů nad mořem.

Rok 1984, v Československu vládnu komunisté a kádři, kteří řídí horolezecký svaz, posílají na zahraniční expedice jen lidi „politicky spolehlivé“ – a mužského pohlaví. Dina je však žena a, jak se tehdy říkalo, „buržoazního původu“, tudíž má smůlu. K nominaci jí nepomůže ani výškový rekord z roku 1977, kdy sólo zdolala nejvyšší horu afghánského Hindúkuše.

S obtížemi si alespoň vybojuje potřebná povolení pro soukromou cestu do Nepálu: devizový příslib, zajišťující, že si bude moci vyměnit omezený počet korun za měnu nekomunistického státu, a výjezdní doložku, bez které mimo socialistické země nelze cestovat. Veškeré náklady si nicméně čtyřiačtyřicetiletá horolezkyně musí hradit sama.

Vystoupat na „Tyrkysovou bohyni“, jak zní překlad Čo Oju z nepáštiny, se chystá s Čechoameričankou Věrou Komárkovou, která výpravu organizuje ze Spojených států. Jelikož se Dina se svými 250 americkými dolary z devizového příslibu nemůže podílet na přímém financování výpravy, dostane za úkol zajistit ji prakticky: tisíc metrů lan, skoby do ledu, tři stany, lyofilizovaná, tedy sušenou stravu a péřové spacáky. I na to je ale potřeba sehnat nemalý finanční obnos. „Usoudila jsem, že kožich po babičce a některé zlaté šperky jsou zbytečný přepych, bez kterého se dá žít, a prodala jsem je,“ napíše později. Nakoupí materiál, šustákovinu, nylonové nitě a jemné peří na spacáky. Dále má za úkol obstarat třicet kilo hovězího masa. „Budu ho muset odblanit, zbavit tuku, nakrájet, rozvařit v tlakovém hrnci a takto připravené odnést do Ústavu sér a očkovacích látek, kde mi dobré duše s pochopením pro sport slíbily, že v rámci výzkumného úkolu můj polotovar zlyofilizují, v obrovské vývěvě zbaví vody. Totéž s uvařenou čočkou a s tvarohem,“ vzpomíná Dina Štěrbová v knize *Čo Oju: Tyrkysová hora*.

NAKOUPIŤ, UVAŘIT, POSILOVAT

Přípravy na cestu včetně zajišťování povolení a kondičního tréninku musí stíhat spolu se zaměstnáním a péčí o rodinu – doma má manžela Otakara, akademika, taktéž náruživého sportovce, a sedmnáctiletého syna Michala. „Představte si normální vdanou ženskou, která má ráda své povolání a tráví v něm příslušnou dobu, po které žene domů, kde čekají hladový manžel a syn. Nakoupit, uvařit, vyprat, vyžehlit, umýt nádobí, uklidit, vyvenčit psa... Ženská, která se chystá na himálajskou expedici, musí kromě toho lézt, běhat večer po sídlišti a dle možností také v lese a na běžkách, posilovat, několik hodin protelefonovat s lidmi, které prosí, aby vyřídili vzájemně se podmiňující potvrzení, povolení, víza, letenky...“ vysvětluje Dina Štěrbová.

Na konci zimy odlétá za svým dlouholetým snem. O Čo Oju poprvé slyšela v roce 1959. Čtyři členky historicky první ženské himálajské expedice tehdy smetla ve třetím výškovém táboře lavina. V té době byla Dina studentkou prvního ročníku bratislavské univerzity a víkendy a prázdniny trávila v Malých Karpatech a Vysokých Tatrách. Ostatně

právě tam už ve čtrnácti letech propadla kouzlu hor a skal.

„S kamarádkou jsme tajně odjely na víkend. Rodiče se o mě hrozně báli, zakazovali mi i závodní plavání, tak jsme řekly, že jedeme na školní výlet. V Tatrách jsme načerno, protože se tam smělo jen s horskými vůdci, vylezly na Gerlach a na Lomničák. Tam jsem poprvé viděla na skalní stěně dva horolezce na lanech, z dálky vypadali jako pavoučci. A hned jsem věděla, že to chci dělat taky. Byla to láska na první pohled,“ vzpomíná horolezkyně. Hned po návratu začala (opět tajně) chodit do bratislavského lezeckého oddílu.

RODINA A HORY

Jedna z nejúspěšnějších českých výškových horolezek se narodila v dubnu 1940 v Bratislavě. Matka pocházela ze šlechtické rodiny, doma se mluvilo maďarsky a německy, otec byl právník německého původu. V roce 1950 odmítl soudit soukromé zemědělce, „kulaky“, jak je tehdy režim nazýval. Dina nebyla z kádrových důvodů přijata na medicínu, vystudovala proto matematiku. Obor pak začala učit na Přírodovědecké fakultě v Olomouci. Zde se seznámila s budoucím manželem, cestovatelem a biologem Otakarem Štěrbou.

Dina se skalních stěn a horských vrcholů nevzdala, ani když se narodil syn Michal. „Trávil víkendy pod skalami s dětmi ostatních horolezců, dělali si ohýnky a něco lehkého si s námi vylezl,“ popisuje synovo dětství Dina Štěrbová.

Čo Oju byla jejím devátým vysokohorským výstupem mimo Evropu, s mužem jezdila na vodácké výpravy na Sibiř i na americký kontinent. Nebál se syn o své rodiče? Dina Štěrbová neví, prý o tom nikdy nemluvil. „Pro případ, že by se něco stalo, jsme s manželem na žádné expedici nelezli společně,“ říká. Když jejího syna Michala osloví autorka tohoto textu s dotazem, jak vzpomíná na své dětství a mamčinu horolezectví, mluvit o tom nechce.

„Je to složitá situace. Dítě je pro matku největší hodnota, ale horolezkyně touží i po horách. A tak volí kompromis. Někdy i s tragickým koncem,“ říká horolezkyně v narážce na úmrtí v horách, ale i nešťastné konce manželství a komplikované rodinné vztahy zapálených sportovkyň. „Zatímco muže (podstoupení rizika) ctílo, u žen bylo považováno za zavrženíhodnou

Splněný sen.
Dina Štěrbová
v roce 1984
na vrcholu
Čo Oju.

Doma. První žena, která vystoupila na vrchol hory Čo Oju, za největší událost svého života považuje narození syna. Nyní je trojnásobná babička.

lehkomyslnost a nezodpovědnost,“ píše ve své další knize *Touhy a úděl: První ženy na osmitisícovkách*.

S dvojím metrem a předsudky bojovala i v rámci Československého horolezeckého svazu. „Nikdy žádnou ženskou do expedice nevezmeme,“ opakovali jí. „Ženské podle nich měly sedět doma a prát plínky. Být ženou byla téměř nepřekročitelná překážka,“ vzpomíná na dobu před čtyřiceti lety legenda českého horolezectví. Na rozdíl od mnohých soupeřů prý měla to štěstí alespoň na chápavého a tolerantního muže, který jí „nebránil a nevadilo mu, že jeho žena má svoje ambice“.

NAVZDORY VŠEM

Je 20. března 1984 a Dina Štěrbová nastupuje do letadla. Veze s sebou čtyřicetkilové zavazadlo plné stanových tyček a lezeckých skob. Nejprve letí do Vietnamu a pak se vrací směrem na západ k Himalájím; díky regulovaným cenám na linkách mezi komunistickými zeměmi totiž stojí let Praha–Hanoj–Bombaj devět tisíc, zatímco přímá linka Praha–Bombaj 40 tisíc.

Z Bombaje se dostává do hlavního města Nepálu. Ženská expedice se tam setkává s posměšky. Známý horolezec Reinhold Messner, který Čo Oju zdolal o rok dříve, jim tam sice v expediční kanceláři zanechal mapku s vyznačenou trasou, ale také s poznámkou, že ženy takový výstup zvládnou jen těžko.

Pravda, těžké chvíle zažijí Dina a Věra během expedice několikrát. Třeba když je karavana devíti nosičů s patnácti jaky opustí už třicet kilometrů před úpatím hory. Musí si potřebnou výstroj a zásoby donést do základního tábora samy, jen s pomocí dvou nosičů – šerpů. Trasu vedoucí přes šestitisícové sedlo tak musí urazit tam a zpátky třikrát. Zabere jim to dva týdny, alespoň se dobře aklimatizují.

Další kritický moment na ně čeká v prvním výškovém táboře, když začnou docházet zásoby jídla. Ženy vyšlou šerpy zpět do základny je doplnit, vrátit se i s jídlem mají do čtyř dnů, nakonec jim to trvá týden. Dina a Věra ho stráví čekáním v předsunutém táboře ve výšce 6 000 metrů nad mořem v obavách, jestli se šerpům něco zlého nestalo. Nakonec ale nosiči v pořádku dorazí, a tak se o pár dnů později všichni čtyři vydají k vrcholu. Dvě stě metrů pod ním, ve výšce 8 000 metrů, se ženy rozhodnou podle plánu použít umělý kyslík. Dinina lahev, zakoupená na trhu v nepálském Káthmándú, ale vydrží sotva deset minut. „Situace, kdy se v takové výšce najednou ocitnete bez umělého kyslíku, představuje pro organismus fyziologický šok, jste na pokraji bezvědomí. Je to, jako by vás bez přípravy vyzdvihli o 2 000 metrů výš. Nezřídka takové případy končí smrtí,“ vzpomíná Dina na kritický okamžik. Pokračovat dál bez kyslíku se nakonec

donutí i díky vzpomínce na všechnu tu námahu, kterou jí stálo získat od komunistického režimu výjezdní doložku.

Vrcholu dosáhne výprava 13. května, osm týdnů po odletu z Prahy. Dina Štěrbová a Čechoameričanka Věra Komárková se tak stávají prvními ženami, které vystoupily na Čo Oju. Dina je i první občankou Československa, která vystoupila na osmitisícovku. „Když jsem se vrátila domů, nesmělo se o mém výstupu mluvit ani psát, protože Američané byli po olympiádě v Los Angeles, kterou socialistické země bojkotovaly, na indexu,“ říká horolezkyně bez známky lítosti. Blízcí se o jejím úspěchu dozvídají z Hlasu Ameriky a Svobodné Evropy.

OD HOR K LIDEM

Čtyři roky po Čo Oju se Dině Štěrbové podařil první československý výstup na Gašerbrum II (8 035 metrů nad mořem) v pohoří Karákóram. Dvakrát se pokoušela i o nejvyšší horu světa Mount Everest. Po roce 2005, kdy Kašmír zasáhlo ničivé zemětřesení a Dina oslavila pětadesáté narozeniny, však dostaly její výpravy do Himalaje jiný smysl. Začala se věnovat humanitární práci.

Nejprve s manželem věnovali deset tisíc dolarů na vybudování dvou vodovodů pro obyvatele pod ledovcem Baltoro. O rok později se na ni obrátila liberecká neziskovka, která vybrala peníze na pomoc poničené zemi. Potřebovali zajistit převoz mobilní horské nemocnice z Česka do Arandu, vesnice v odlehlém ledovcovém údolí ve výšce 3 000 metrů nad mořem. Nakonec to byl jen začátek. „Kdybychom jim to tam nechali napospas, za rok bychom se vrátili a v nemocnici našli nastěhované kozy, ovce, krávy a jaky. Pozůstatky humanitárních projektů, které takto skončily, protože se o ně dárci dál nestarali, jsem viděla na několika místech v údolí,“ popisuje svoji cestu houževnatá žena. A tak založila s kamarádem Víťou Dokoupilem malou humanitární organizaci Czech Hospital.

Součástí českého daru byla i zásoba léků na první rok provozu nemocnice. Skoro zázračný účinek pro Evropany obyčejných antibiotik pocítili

vesničané hned první zimu. „Běžně tam během zimy zemřelo na zápal plic kolem patnácti dětí. Od chvíle, kdy jsme tam v roce 2007 přivezli první léky, na něj zemřely dvě. To znamená, že jsme pomohli vyrvat této nemoci nejméně 200 dětí, což je pro tak malou vesnici obrovský počet. A během zimy 2017, kdy tam řádila epidemie meningitidy, se díky lékům podařilo zachránit dalších 136 dětí. Nezemřelo žádné,“ raduje se Dina Štěrbová. Významně prý také klesla úmrtnost rodiček, když se svou sestrou koupila ultrazvuk, díky němuž lze zjistit polohu plodu i případné anomálie – a na hrozící komplikace se připravit. Třeba převozem do jediné státní nemocnice ve městě Skardu. Aby byl převoz možný, zajistila česká neziskovka opravení problematického úseku cesty a koupila dva džipy.

„Netušila jsem, jak motivující může humanitární práce být. A co se týče adrenalinu i uspokojení, je to výborná náhražka za sportovní výkony,“ tvrdí.

KDYŽ JSEM SE Z ČO OJU VRÁTILA, NESMĚLO SE O NAŠEM ÚSPĚCHU MLUVIT ANI PSÁT.

Nepřehlédnutelné výsledky, které i jen nepatrný otisk západního zdravotnictví na život v údolí má, ji nepřestávají fascinovat. „Zajišťujeme levnou, v podstatě zákopovou medicínu. Oproti té západní, specializované to stojí pakatel, dopad je přitom obrovský. Jak říká lékař Tomáš Šebek, za málo peněz lze ve třetím světě dělat fantastickou muziku.“

V Arandu rozšířili základní školu, ve Skardu otevřeli internát, aby tam děti mohly zůstat na středoškolská studia.

Aktuálně budují kemp pro návštěvníky údolí, v plánech je i vyškolení místní na horské vůdce a výškové nosiče. Humanitární aktivity Diny Štěrbové ocenil i pákistánský prezident a české ministerstvo zahraničních věcí.

NAROZENÍ

Dina Štěrbová se podívala na místa, o kterých se mnohým z nás ani nezdá. Kromě Himalaje i třeba na Aljašku nebo na kanadská Velká jezera. Poznala, jak vypadá země ze „střechy světa“, ale i smrt pod rukama, když se marně snažila zachránit kamaráda zasaženého horskou nemocí. Co v ní zanechalo nehlubší otisk? „Možná tomu nebudete věřit,“ říká trojnásobná babička po chvíli přemýšlení, „ale určitě narození syna. A z mých horolezeckých zkušeností to byl údiv nad tím, že jsem vylezla až na vrchol Čo Oju.“ ●

Autorka je redaktorkou ČRo, spolupracuje s magazínem Reportér.

INZERCE

Knihy, které vás inspirují

Krise jako příležitost

V knize naleznete 28 strategií, tipů a nástrojů, díky kterým dokážete v krizích nalézt a využít jejich výhody a přínosy. Zjistíte, že téměř každá krize může být smysluplným podrážděním, které vás vytrhne z mentální strnulosti a přinutí přehodnotit vaše myšlenky, přístupy a postoje.

Pro Čechy je nebe nízko

Kniha uznávaného českého ekonoma a bývalého viceguvernéra ČNB nás v dobrém i špatném konfrontuje s našimi typickými vlastnostmi, mýty a předsudky, které o sobě jako Češi máme, a navrhuje, jak se z těchto stereotypů vymanit a zařadit se opět mezi nejlepší na světě.

Globalizovaná Indie

Indie se mění pod vlivem globalizace, z tradiční země bez cizího zboží, aut a supermarketů se stal pátý světový trh s vůbec největším hospodářským růstem. Co tato nová doba Indii přinesla a co jí vzala? Odpověď naleznete v knize známé reportérky Pavly Jazairiové.

Od autorky knihy Z Etiopie a odjinud

Kupujte na www.grada.cz nebo u svého knihkupce.